

Uloga vojnih škola u osposobljavanju pitomaca i slušalaca za samostalni rad i permanentno usavršavanje

Kompleks problematike formiranja svestrane ličnosti starešine oružanih snaga je veoma širok i za njihovo sagledavanje neophodan je interdisciplinarni pristup. Zbog toga ću u svojoj diskusiji pokušati da ukažem na pitanje za koje smatram da je važno i da ga treba studioznije izučiti i analizirati, jer značajno utiče na formiranje i svestrani razvoj ličnosti starešine naših oružanih snaga. To pitanje se odnosi na ulogu vojnih škola i školskih centara u osposobljavanju pitomaca i slušalaca za samostalni rad i permanentno usavršavanje u svojoj struci i vojnom pozivu uopšte.

Iz tako uopštenog pitanja moguće je izdvojiti nekoliko konkretnijih pitanja: (1) koliko se do sada u vaspitno-obrazovnom radu u vojnim školama insistiralo na osposobljavanju pitomaca i slušalaca za samostalni rad i permanentno obrazovanje i koje su mere preduzimane u vezi s tim; (2) da li nastavni planovi vojnih škola (po nivoima školovanja) omogućavaju ostvarivanje tog zahteva; (3) da li i u kojem stepenu postojeći sistem vrednovanja rezultata vaspitno-obrazovnog rada u vojnim školama zahteva i podstiče pitomce i slušaocce na samostalan rad i permanentno usavršavanje nakon završetka njihovog školovanja, itd.

Za detaljnije izučavanje i dublju analizu navedenih problema bilo bi potrebno sprovesti i neka istraživanja u vojnim školama. Upoređivanjem i analizom dobijenih rezultata došlo bi se do pouzdanih pokazatelja konkretnog stanja i na osnovu toga mogle bi se projektovati mere radi unapređenja vaspitno-obrazovnog rada u vojnim školama.

Međutim, ova diskusija o navedenom problemu biće zasnovana samo na analizi nastavnih planova i programa i delimičnoj opservaciji prakse vaspitno-obrazovnog rada u vojnim školama i školskim centrima.

Opšta karakteristika nastavnih planova i programa većine vojnih škola jeste veliki broj nastavnih predmeta usitnjenih po naučnim

disciplinama. Nastavni sadržaji pojedinih predmeta su preobimni i ne odgovaraju funkciji nastavnog predmeta u nastavnom planu i fondu časova koji je određen za realizaciju tog predmeta. Tako koncipirani predmeti svojim sadržajem, strukturom i vremenskom artikulacijom više usmeravaju nastavnike, pitomce i slušaoce na frontalni rad, u kojem su predavanja dominantna metoda rada. Takvi nastavni planovi i programi pružaju male mogućnosti za interdisciplinarno povezivanje nastavnih sadržaja i naučnih disciplina, a bez toga nije moguće izgrađivati stručni profil starešina kakav želimo, razvijati sve njihove sposobnosti, stvarati navike za samostalni rad i ostvarivati potpuniji uticaj na sveukupni razvoj ličnosti starešine.

S tim u vezi programski zahtevi su veoma skromni, a posebno u proučavanju ličnosti čoveka i ljudskog faktora uopšte. Misli se na upoznavanje ličnosti vojnika i starešina, razvijanje određenih osobina i sposobnosti, ovladavanje metodama i tehnikama vaspitnog rada, rešavanje vaspitnih problem-situacija, otkrivanje, prepoznavanje i preduzimanje vaspitnih mera prema ličnostima sa poremećenim, delikventnim, psihopatskim i sociopatskim ponašanjem, kao i onim licima koja su zbog raznih uzroka oglašeni ograničeno sposobnim (od regrutno-medicinskih centara).

U praksi se pokazalo da mlađe starešine nisu potpuno pripremljene u toku školovanja za vaspitni rad u trupi, pa im zato ova problematika čini poteškoće u obavljanju svojih početnih funkcionalnih dužnosti.

U razgovorima sa starešinama mlađe starešine najčešće ističu da im ne predstavlja nikakav problem obuka vojnika, ali da nailaze na poteškoće u vaspitnom radu sa ljudima, vođenju razgovora, preduzimanju preventivnih vaspitnih mera, aktiviranju kolektiva, otkrivanju i uočavanju određenih oblika ponašanja i njihovih uzroka.

Može se reći da koncepcija sadašnjih nastavnih planova i programa vojnih škola, a u izvesnoj meri i organizacija i realizacija vaspitno-obrazovnog rada usmeravaju pitomce i slušaoce na reproduktivno usvajanje obrazovnih činjenica i reproduktivni način mišljenja. Takav stil nastavnog rada u suštini daje male mogućnosti u pogledu razvijanja sposobnosti, samostalnosti u radu i primene i transfera znanja iz škole na društvenu stvarnost, društveno-politički život i mirnodopsku ili ratnu praksu jedinica. Nije potrebno ovom prilikom dalje obrazlagati da se usvojena znanja na nivou obaveštenosti (reproduktivna) veoma brzo zaboravljaju, brišu iz sećanja i postaju za kratko vreme skoro neupotrebljiva.

Iskustva koja se zasnivaju na opservacijama prakse vojnih škola ukazuju na to da u nastavnim planovima i programima i metodici realizacije vaspitno-obrazovnog rada treba više nego do sada insistirati na razvijanju kreativnog mišljenja kod pitomaca i slušalaca i na njihovom osposobljavanju da stečena znanja, veštine, navike, stavove i uverenje primenjuju u rešavanju novih problema i zadataka. Takva znanja i razvijene sposobnosti imale bi trajniju vrednost, veću upotrebljivost i, što je najvažnije, stvorile bi temeljniju osnovu pitomcima i slušaocima za razvoj stvaralačkog i kritičkog mišljenja. Time bi se u suštini stvorile pretpostavke za potpunije ovlađavanje metodama i tehnikama samostalnog rada kako bi se nakon završetka školovanja pitomci i slušaoci mogli uspešnije usavršavati i razvijati u svojoj struci kroz različite oblike permanentnog obrazovanja i samoobrazovanja.

Radi realizovanja takvih zahteva potrebno je izvršiti izvesne korekcije nastavnih planova i programa i, što je naročito važno, usmeriti napore svih subjekata vaspitanja i obrazovanja u vojnim školama na ostvarivanje tih zahteva. Misli se, prvenstveno, na sledeće: (1) polazeći od realnih potreba prakse i zahteva koji stoje ili će stajati pred starešinom u narednom periodu, potrebno je utvrditi optimum činjenica (informacija) iz raznih nastavnih predmeta — naučnih disciplina čiji bi se sadržaji interdisciplinarno izučavali sa većom povezanošću, shvatanjem i razumevanjem suštine određenih zakonitosti i principa; (2) izbor nastavnih sadržaja predmeta, odnosno naučnih disciplina, mora biti u neposrednoj vezi sa ciljem školovanja i utvrđenim profilom starešine; (3) sve subjekte u procesu nastave (nastavnike, pitomce i slušaoce) pripremiti, podsticati i usmeravati na takav način nastavnog rada u kojem će oni biti aktivni subjekti — saradnici i saučesnici u obrazovno-vaspitnom radu; (4) u planiranju, a posebno u metodici nastavnog rada, trebalo bi, više nego do sada, primenjivati problemsku nastavu u kojoj bi se omogućilo pitomcima i slušaocima da potpunije ispoljavaju samostalnost, kreativnost i inventivnost u radu pri izvršavanju raznih zadataka i izučavanju sadržaja nastavnog plana i programa.

U vaspitno-obrazovnom radu u vojnim školama trebalo bi, umesto dominirajućeg frontalnog rada i metode predavanja češće primenjivati i kombinovati one nastavne oblike i metode u kojima se može ispoljiti aktivna i stvaralačka pozicija čoveka u nastavnom procesu.

Isto tako, veoma je važno još u toku školovanja pitomce i slušaoce postupno uvoditi u metode i tehnike uspešnog učenja odraslog čoveka, u način korišćenja literature, dokumentacije i drugih izvora

pri analiziranju raznih problema, i osposobljavati ih za primenu rezultata naučnih istraživanja u praktičnom radu u jedinicama, odnosno za naučni pristup problemima sa kojima će se u tom radu susretati.

Pri vrednovanju vaspitno-obrazovnog rada, a posebno pri ocenjivanju osposobljenosti pitomaca i slušalaca za obavljanje budućih funkcionalnih dužnosti, ne bi trebalo uzimati u obzir samo obim i dubinu stečenih znanja (kako se to obično čini u praksi vaspitno-obrazovnog rada vojnih škola), već utvrđivati i vrednovati i njihovo zalaganje, samostalnost u radu i odlučivanju i sposobnost za primenjivanje stečenih znanja. Zbog toga je neophodno da se i ovim pitanjima u realizaciji nastavnih planova i programa i vrednovanju rezultata rada pokloni izuzetna pažnja.

Dosadašnja iskustva u vrednovanju nastavnih planova i programa ukazuju na potrebu stalnog njihovog usavršavanja i usklađivanja nastavnih sadržaja sa ciljevima i zadacima školovanja i vaspitno-obrazovnim potrebama profila kadrova koji se školuju. To znači da bi nastavne planove i programe, organizaciju i metodiku vaspitno-obrazovnog rada u vojnim školama trebalo češće stavljati pod lupu prakse. Takođe, pri izradi i usavršavanju nastavnih planova i programa moraju se više uvažavati rezultati empirijske (radne) verifikacije, odnosno rezultati provere i merenja osposobljenosti starešina i analize uspešnosti njihovog rada na funkcionalnim dužnostima.

Ponekad se u izmenama nastavnih planova i programa ne uvažavaju dovoljno potrebe koje iziskuju poslovi radnog mesta (funkcionalne dužnosti). Tako, npr., u programima nekih škola sadržaji predmeta »vojne psihologije« i »vojne andragogije« reduciraju se i svode na minimum, iako se zna, na osnovu izveštaja, analiza i ekipnih obilazaka komandi i jedinica, da je danas akutni problem vaspitni rad sa ljudima. Taj problem posebno je izražen kod mlađih starešina. U obavljenim razgovorima pojedinci izjavljuju da nisu dobro pripremljeni i osposobljeni za upoznavanje ljudi i vaspitni rad sa ljudima i s tim u vezi predlažu da se u nastavne planove i programe uključi upravo ta problematika.

O formiranju svestrane ličnosti starešine oružanih snaga SFRJ često se u teoriji i praksi čuju i oprečna mišljenja: (1) mišljenja trupe — da škole ne osposobljavaju u potpunosti dobre stručnjake za uspešno obavljanje svojih dužnosti u jedinici, i (2) mišljenja škola — da se sa starešinama u trupi nedovoljno radi, nakon završetka škole, na njihovom daljem usavršavanju i osposobljavanju.

Takve jednostrane ocene i »etiketiranja« sigurno ne vode ka jedinstvenoj akciji u razrešavanju konkretnog problema. Naime, kompletna ličnost starešine ne stvara se samo u školi, niti se stvara samo u trupi. Formiranje svestrano razvijene ličnosti starešine zahteva kompleksan proces temeljitog, osmišljenog i organizovanog rada u školi i u trupi, koji prati permanentna samoobrazovna aktivnost svakog pojedinca.

S tim u vezi, ukazujući na ulogu i značaj vojnih škola u osposobljavanju starešina i na značaj samoobrazovnog — samostalnog rada na njihovom usavršavanju, drug Tito je u intervjuu »Narodnoj armiji«, na Brionima 7. oktobra 1965, rekao: »... da mlade starešine shvate da sa završetkom njihovog školovanja ne prestaje potreba za intenzivnim učenjem i usavršavanjem... nijedna škola na svijetu, pa ni naša vojna škola, ne može dati sva znanja koja su čovjeku potrebna za život, za neposredan rad, za rukovođenje. Školu treba shvatiti kao neophodnu osnovu na koju dalje treba dograđivati znanja i, što je još važnije, od koje treba poći dalje u osposobljavanju za praktičan rad«.

Očito je da ni jedna škola u svijetu, pa ni naše vojne škole, ne mogu dati gotova i potpuna znanja i razvijati sve sposobnosti čoveka za celi život, a posebno to nije moguće u savremenim uslovima, s obzirom na brze promene, naučno-tehnički i tehnološki razvoj, obim i eksploziju znanja i brzi protok informacija. Zbog toga, stečena znanja brzo zastarevaju (u proseku za 3—5 godina) i zahtevaju od starešina neprekidno proširivanje i produbljivanje znanja i usavršavanje u svojoj struci i vojnom pozivu uopšte. Ako je to tako, onda bi jedan od osnovnih zadataka vojnih škola bio da pripremaju i osposobljavaju pitomce i slušaoce za samostalan rad na permanentnom obrazovanju, odnosno da posle završenog školovanja individualnim naporima stiču nova znanja, razvijaju svoje sposobnosti i ličnost u celini. To bi bio težišni zadatak i osnovna uloga vojnih škola u osposobljavanju pitomaca i slušalaca za samostalni rad i permanentno usavršavanje u svojoj struci i vojnom pozivu.

Pripremanje i osposobljavanje pitomaca i slušalaca u toku školovanja za samostalni rad u jedinicama i komandama oružanih snaga treba usmeriti u tri osnovna pravca: (1) osposobljavanje za rad na marksističkom, opštem i vojnostručnom usavršavanju; (2) osposobljavanje za rad na društveno-političkom obrazovanju i za aktivno učešće u društveno-političkom životu radne i društvene sredine; i (3) osposobljavanje za rad u oblasti porodičnog, socio-kulturnog i ličnog (intimnog) života čoveka.